

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Synopsis Annalium Societatis Jesu In Lusitania

Francus, Antonius

Augustæ-Vindellicorum, M. DCC XXVI.

Annus Domini 1540. Societatis Jesu 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72313](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72313)

Annus Domini 1540. Societatis JESU 1.

I.

Uſitaniam Societatis JESU Provinciam cum ipsis nostri Ordinis primordiis natam, conjunctamque esse nemo ullus in rebus nostris vel mediocriter versatus ignorat. Præſens itaque, quod suscipimus, scribendi argumentum videtur exigere, ut Provinciæ ejusdem Annales ab eodem anno ordiamur, quo Societas JESU per supremum in terris Christi Vicarium Paulum III. sacras inter familias à Sancta Sede Apostolica approbata est, & adscripta. Primorum Patrum exempla, quemadmodum antehac Parisios, ita etiam Urbem totius orbis Christiani caput, omnemque Italiam, gloriosâ nominis famâ implevere.

Initia Lusitanæ Provinciæ. Ut primum Nostri venerint in Lusitaniam,

2. Hæc secum reputans Didacus Govea Lusitanus Bejenſis, qui olim, dum Collegio S. Barbaræ præerat Parisiis, Ignatium publico flagrorum supplicio afficere meditabatur, rem minimè ingratam DEO se facturum credebat, si Joanni III. Lusitanæ Regi consulere, ut ad Fidem Catholicam in Oriente propagandam nonnullos è Societate viros in suas terras evocaret. Suam igitur mentem primùm Ignatio aperit: atque ubi illum, ejusque socios ad nutum Summi Pontificis, cui se voto obstrinxissent, omnino pronos intelligit, Joanni Regi novam hanc familiam, ejusque Fundatorem multis laudibus per epistolam commendat, atque illi, ut à Summo Pontifice pro Indiæ, gentiumque necessitatibus exposceret nonnullos, persuadet.

3. Commodum evenit, ut sub idem tempus in eandem ferè sententiam ex Urbe scripserit Petrus Mascarenus, Regis ad Romanam Curiam Legatus. Multa ille de Ignatio, suo tunc Confessario, multa de Eleonoræ Mascarenæ & natalibus, & virtutibus clarissima, ac præpotente in aula Cæsaris matrona, ejusque in socios affectu, æstimatione, & veneratione referebat. Hæc enim postquam Ignatium Hierosolymis reducem de Sacris in Palæstina Christi monumentis disserterem Compluti audiverat, singulari, & quidem tantâ virum sanctum prosequeretur benevolentia, ac beneficiis ornabat, & ferè onerabat nascentem hanc familiam, ut Ignatius eandem Societatis matrem compellaret, ac honoraret.

4. Vix epistolam legendo Rex absolvit, absque mora per Legatum sex Sacerdotes ad jaciendam in Indiis fidei sementem à Paulo III. exposcit. Remissus ad Ignatium Legatus, ut inter se consilia conferrent. Variis rationum momentis maturâ deliberatione expensis, visum est è tam exiguo Sociorum manipulo non nisi duos posse concedi. Rodericum itaque, & Nicolaum Bobadillam, illum in Senensi urbe, hunc in Calabria Apostolicis laboribus intentum acciri jubet. Prior, etsi quartanâ laboraret, confestim se Romam contulit, atque inde 5. Martii digressus, quoniam suscipiendo terrestri itineri vires deficerent, 9. ejusdem Mensis Anni 1540. navem conscendit, ac è portu centum cellarum in Lusitaniam solvit.

Antonius Franco.

A

5. In-

5. Interea Legatus Bobadillæ adventum anxie præstolatur. Verùm ubi Romam appulit valetudine adeò attritâ, ut vel innixus baculo ægrè gressum moveret: Legatus autem ultrò morari non posset, nec absque Sacerdote Socio, itineri se committere vellet, instat, ursitque Ignatium, ut alium substitueret loco Bobadillæ. Annuit votis vir sanctus, nec sine peculiari Numinis providentia delegit Franciscum Xaverium, qui cum Legato viâ terrestri in Lusitaniam profectus. Multa, eaque verè mirabilia Xaverium in eo itinere fecère gloriosum, quæ quia omnibus Xaverii vitam legentibus sunt aperta, operæ pretium non duxi, eadem huc transcribere: Ea proinde, quæ in navigatione sua Simoni Rodericio acciderant, tanquam minùs nota referamus.

S. Franciscus Xaverius profectus in Lusitaniam.

Quæ in navigatione Simoni Rodericio contigerunt.

6. Navigium ergò conscenderat Rodericius cum Paulo Camerte Sacerdote, qui se nostris adjunxit in viâ comitem, laborumque Socium. Mascarenus quidem prospexerat abundè, ne quid Rodericio deesset, hic verò religiosâ modestiâ deprecabatur, in DEI bonitatem, quæ dat escam volatilibus cœli, unicè confisus. Victu igitur mendicato, vitam ægrè sustentant cum Socio Rodericius. Labor illius, cura, & sollicitudo maxima, ut nautas hominum genus petulans intra divinarum legum terminos coerceret. Valida tempestas saluti erat femine perditæ, quam dum Simon multis argumentis in saniora consilia flectere non poterat; exterruit procella, & ad DEum convertit, ita ut ad pedes Rodericii provoluta conscientiam expiaret, & post aliquot annos deinde in Lusitania piè transactos, vitam reliquam inter pœnitentiæ lacrymas transigeret in loco non procul disito à magnæ illius pœnitentis divæ Magdalene sepulchro.

7. Adolescentem præterea, qui omnem propè frontem exuerat, quique effusus adversus DEum, Sanctosque blasphemis cœlum lacebatur, crebrò admonuit, poneret modum malitiæ; ni faciat, expectet ultorem DEum. Salutaria monita ridebat improbus. Nec diu suspendit DEUS vindictam: dum enim linguam blasphemam denuò, ut solebat, exerit, adeò illa scœdum in morem intumuit, ut cum horrore circumstantium à scœlesti faucibus pendula hæeret manifestum divinæ ultionis spectaculum. Arripuit inde Simon occasionem opportunam contra insanam jurandi, blasphemandique consuetudinem differendi. Tandem pro misero ad Deum preces fudit, recitavit Evangelium, linguæ nefarii adolescentis sacras applicuit reliquias, sicque dum linguæ pristinam formam restituit, posthac loqui magis recta, & sapere docet meliora.

8. Alius speculaturus maria cum carbasis insisteret, obscœnis cantibus erat plurimis in navigio lapis offensionis. Iterum, iterumque Rodericius admonuit, ut vel taceret, vel cantaret saniora. Id fuit surdo canere. Sed ecce brevi vindicem Dei manum est expertus: nam lapsus è summo carbaso ad pedes Simonis prope malum consistentis multis horis jacuit exanimi similimus. Postquam autem restitueretur sensibus, Simon homini adhuc trepidanti sacram homologesim suavit, & persuasit: amplexus est pœnitens salutare consilium opportuno adhuc tempore; vix enim expiatus animam egit.

9. Demum Barcinonem feliciter cum Socio Camerte appulsus est. Ubi dum navis morari cogitur; Simon interea templum Virginis de monferrate invisit. Sacrificanti DEus revelat, Xaverium Bobadillæ substitutum; quàmque viam teneat cum Mascarenio Legato Lusitano. Reversus ergo Barcinonem, relicto in navi Socio, terrestri itinere in Lusitaniam tendit, in Beirensensem Provinciam, & præsertim oppida Almeidæ finitima Apostolicus verbi divini præco occurrit, ibidem adventantem Xaverium præstolaturus.

10. Nec aliter res evenit. 12. Maji adest cum Xaverio Legatus, qui non sine caula per Vallisolerum tunc Hispanicæ aulæ sedem, iter suum direxerat. Ruit ergo Simon in amplexum Xaverii; & extemplo extincta est omnino quartana febris, quâ Simon complures Menses laborabat. Uterque Legatum comitantur Ulyssiponem, non tamen nisi, quod unicè precabantur, itinere pedestri. Annuit quidem Legatus, quanquam invitus, nec tamen negare audebat: tantâ siquidem viros sanctos prosequatur veneratione. Almeidâ igitur Transcosum se conferunt, ubi novos hospites singulari humanitate, & liberali animo in

Simon, & Xaverius tendunt Ulyssiponem.

in sua recepit Parochus vir primæ fidei, & morum. Trancofo profectionem instituunt Pataunsum Vouellâ Simonis patriâ, maternisque ædibus dimidiâ tantum leucâ dissitum. Simon tamen æmulatus Xaverium, nec salutata, quæ adhuc vivebat, matre, iter suum acceleravit Ulyssiponem.

11. Non levis tamen est controversia nostros inter Scriptores, an Simon Rodericius terrâ, an mari Barcinone in Lusitaniam iter instituerit, & quâ die cum Xaverio Ulyssiponem sit ingressus? R. P. Orlandinus l. 2. n. 101. iter per mare confecisse affirmat. P. Telleus in Chronico l. 1. c. 4. n. 4. & in Hist. Æthiop. l. 2. c. 3. id ipsum suspicatur; in eo tantum discrepantes, quod primus navi eum Ulyssiponem devectum, alter Centobricam scribat: quorum opinionem sum secutus in vita P. Simonis à me typis mandata. At nunc re maturius perpensâ, & examinatis testimoniis P. Alvari Cobo, P. Emmanuelis Escobar, P. Petri Novasii, qui Simonis consanguineus erat, ab ejusque ore se accepisse autumat, P. Simonem per Hispaniam iter fecisse; aliisque documentis, quæ fusè in Annalibus refero; puto P. Simonem Hispaniam itinere terrestri transmeasse, & Barcinone intra 25. dies Almeidam usque pervenisse; ut evidenter constat ex antiqua Scheda in tabulario Conimbricensis Collegii asservata, cujus hæc sunt verba: *Inde (id est Almeidâ) profecti ambo Ulyssiponem, quam sunt ingressi mensis ejusdem (id est Maji) trigesimâ die S. Felicis Papæ & Martyris.* Consonat epistola Xaverii Ulyssipone data 3. Julii 1540. ubi ait: *Est autem ab appulsu huc nostro jam mensis evolutus.*

P. Simon itinere terrestri Ulyssiponem cum Xaverio ingreditur 30. Maji 1540.

12. Posteaquam ergo Servi DEI urbem hanc totius Lusitaniæ principem tenuerunt, triduum quieti indulgent in ipsius Legati ædibus Carmelitarum Cœnobio vicinis, in quorum templo ad aram operatus esse Xaverius constanti memoriâ perhibetur. Die tertiâ adiere aulam regiam novi hospites, ubi à Rege ipso singulari benevolentia sunt excepti. Vultus modestiâ, & sermo sanctimoniâ & Spiritu DEI plenus, conceptam de ipsis æquarunt opinionem, imò Mascarenii commendationem superârunt. Aderant in palatio aulae Proceres, multique confluerunt allecti cupiditate videndi viros illos, de quibus fama, quæ prævolaverat, & itineris comites, qui cum Mascarenio Româ advenere, spargebant admiranda.

Benignè accipiuntur à Rege.

13. Cùm Rex Patres è suo conspectu dimitteret, multa in eorum laudem differuit, illosque sæpius verè Apostolicos viros compellavit. Inde origo, quod nostros hodie dum, receptâ jam consuetudine, Lusitani vocitare soleant *Apostolos*. Xaverius certè, & Simon adeò grande, adeoque nobile nomen factis suis & asseruerunt sibi, & ad posteros usque in hodiernum diem transmisere. Jussit Rex benignissimus aedes instrui, ubi nihil ipsorum deesset commodis. Verùm ex Ignatii præscripto, gratis Regi habitis, adduci non poterant, ut diverterent extra publicum nosocomium ab omnibus Sanctis nominatum. Huic præerat per id tempus Ludovicus à Conceptione vir eximiâ fide, & Sanctitate ex Congregatione S. Joannis Evangelistæ, qui licet viros sanctos mirificè exceperit charitate, illi tamen pauperum instar victu nonnisi ostiatim mendicato alebantur. Procurabant sanitatem languentium cum corporum, tum animarum.

Hospitantur in nosocomio.

14. Rex sæpè ipsos in aulam accivit, multa de novæ vitæ tenore multa de instituto sciscitatus cepit pari alacritate, studioque res nostras ut suas curare. Propterea itaque dedit litteras tum ad Franciscum Galliarum Regem sibi in paucis amicis, tum ad Carolum Imperatorem, Elisabethæ sororis suæ conjugem, ut unitis secum viribus, in aula Pontificia, ad quam suas litteras jam expediverat, urgerent Societatis confirmationem. Quam utilis fuerit regia hæc benevolentia, docuit eventus, quando Paulus III. 27. Septembris eodem hoc anno Pontificio diplomate, & Apostolicâ autoritate eam solemniter confirmavit. Ut autem beneficium hoc foret plenum, omnique ex Parte perfectum, voluit Rex Bullæ Romanæ expeditionem suo ære persolveri.

Petente Joanne Rege confirmatur Societas.

15. Interea Rex florem regni, ac Lusitani nominis, juventutem aulicam, quæ à regis obsequiis erat, centum ferè capitum tradidit Patribus in spem regni educandam. Quod munus, onusque ad Sebastiani Regis mortem maximâ semper

Patrum occupationes.

Antonius Franco.

A 2

laude

laude & fructu continuabant. Instruxerant enim adolescentes regni nobilissimi moribus sanctissimis, quot hebdomadis per Confessionem animas expiabant, & Angelorum pane se reficiebant. Videbatur id portento simillimum: erant siquidem adeo afflicta tempora, ut extra Quadragesimam vix esset ullus, qui sacram mensam adiret.

16. Xaverius autem, & Simon bonam noctis partem cum oratione, tum lectione sacrorum librorum transigebant. Manè factò sacro, solabantur aegrotos, deinde populum edocebant, adibant carceres, & trirèmes, miserimis quibusq; consulebant. Fama hæc ex urbe, in quam totum regnum confluxerat, sic dimanavit in omnes Provincias, ut in universa Lusitania nihil esset celebrius & nomine, & factis Apostolorum. Per id tempus, & quidem primus in hoc regno tribus fociis accessit P. Gonsalus Medeiros natione Lusitanus ex metamfrio in Transmontana Provincia, vir eximie virtutis, olim Parisiis, ubi litteris operam dederat, Ignatio notissimus, de quo plura legere est in vita typis vulgata. Interea Regis animum occupabat cogitatio novum condendi Collegium, in quo educarentur, qui & regno prodesse, & gentium conversionem folerter promoverent. Piam Regis intentionem Mascarenus probavit plurimum, faventibus conciliis fovit, & promovit.

Cum Rege
secedunt Al-
meirinum.

17. Sub hybernum tempus Rex, cum more solito in Almeirinum secederet, locum capiendæ quieti, & reficiendis viribus opportunum, nostros quoq; in eundem locum evocavit, eosque commorari voluit in adibus regio horto vicinis. Eandem stationem Societati tradidit, imperavitque, annis sequentibus in meliorem, ampliorémque formam redacta nostris esset usui, quoties Reges animi relaxandi gratiâ Almeirinum se conferrent. Sacellum ibidem erat divo Racho sacrum, ubi quotidie ad aras operabantur. Eadem præterea obibat ministeria, quæ Ulyssipone. Refert Sacræ domûs ad Virginem Nazarethanam dictæ historia, Xaverium super virum nobilem ex rixa, lethali vulnere Saucium, peplum virginis extendisse, sic hominem propè exanimem repente non sine prodigio valetudini restitutum.

Annus 1541. Soc. 2.

I.

Sententiæ cir-
ca navigatio-
nem Patrum.

Interim se offerebat in Indias navigandi opportunitas, quam unice Patres suspirarunt. Regi tamen, & compluribus aulæ ministris mens erat longè alia. Videbatur admodum difficile, utroq; sancto Servo DEI Lusitaniam spoliare, ex quorum præsentia, & laboribus tanta jam in universum regnum bona dimanassent. Rex igitur piissimus negotium Sanctiori consilio definiendum committit. Aderant Henricus, & Ludovicus, uterque Regis frater. Ille quidem ob pestilentes, qui tunc ubique grassabantur, Lutheri errores, fraudes nonnullas latere suspicatus, multa concessit argumenta, quibus persuadere contendebat, nostrorum operâ non egere Lusitaniam, proinde in Indiam expediendos. Hic verò nobis magis benevolus in contrariam abibat sententiam, & compluribus, iisque gravissimis rationum momentis disseruit, nostros in Lusitania retinendos; fundandum Collegium, in quo velut Seminario educarentur plurimi, quorum alii in Indiam mitterentur, alii in regno subsisterent intenti tum juvandis Lusitanis, tum novis, quos DEus vocaret, instruendis operariis ad Orientis vineam excolendam. Placuit hæc sententia, & siquidem Regis animus eò inclinare videbatur, pars major eandem est secuta.

2. Patres jam sub adventûs sui initia propensionem Regis subodorati, de singulis, quæ agebantur, ritè edocebant Ignatium, dolentes vehementer, sua vota cadere in irritum. Re cum summo Pontifice collatâ, per epistolam significat Patribus, placere Pontifici Maximo, sibi que, ut arbitrio Regis se totos committerent, & regis acquiescerent voluntati. Litteras simul in eundem serè tenorem ad Mascarenium expedivit: Subjecit tamen: Quòd si Rex meam explorare velit